

Aidu soo loodusala kaitsekorralduskava

KESKKONNAAMET

ŠVEITSI-EESTI
koostööprogramm

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Kaasrahanud Šveitsi riik majanduslike ja sotsiaalsete
erinevuste vähendamiseks Euroopa Liidus.

Sisukord

1.	ALA ISELOOMUSTUS.....	5
1.1.	Uurituse.....	5
2.	VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID.....	6
2.1.	Elupaigatüüpide kaitse-eesmärgid	6
2.2.	Liikide kaitse-eesmärgid.....	8
3.	MÕJUTEGURID, MEETMED JA TEGEVUSED	9
3.1.	Metsakuivenduse mõjuteguri ja meetme selgitus	10
4.	KAVANDATUD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED	11
4.1.	Elupaigatüüpide seisundi ja muutuste hindamine	12
4.2.	Metsise seire.....	12
4.3.	Märgade koosluste seisundi hindamine	12
4.4.	Kaitsekorralduskava andmete ülevaatamine ja tulemuslikkuse hindamine	12
4.5.	Kaitsekorra ja kaitse-eesmärkide muutmine	12
5.	TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	13
6.	KÜLASTUSKORRALDUS	14
Lisa 1.	Mõjutegurite ja meetmete selgitused	15
Lisa 2.	Avalikustamise käigus saabunud ettepanekute ja KeA vastuste kokkuvõte.....	16

Eessõna

Kaitsekorralduskava on koostatud vastavalt [määrusele](#) „Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine”.

Kaitsekorralduskava annab soovitud kaitstava ala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Kaitsekorralduskava on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja vajadusel uuendatakse vähemalt iga 12 aasta tagant (vaadatakse üle eesmärgid ja tegevused), kuid põhjendatud juhtudel uuendatakse kava ka varem (väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest). Alale on koostatud varasemalt Aidu metsise püsielupaiga kaitsekorralduskava aastateks 2015–2024, mis hõlmas nii siseriiklikku kaitstavat ala kui ka rahvusvahelise tähtsusega Aidu soo loodusala.

Kava sisaldab ala üldiseloomustust, alal leiduvate loodusväärtuste kaitse-eesmärke, mõjutegureid, vajalikke kaitsemeetmeid ja kaitsekorralduslikke tegevusi, tulemuslikkuse hindamist, ala ja selle väärtuste tutvustamist ning külastuskorraldust.

Kava koostamist koordineeris Kaidi Erik. Kavale oodati ettepanekuid 07.–21.09.2026. Kaitsekorralduskava koostamisel kaasati maaomanikke otse, võttes nendega ühendust ja andes võimaluse esitada kava kohta ettepanekuid. Avalikku kaasamiskoosolekut kava koostamise käigus ei korraldatud. Avalikustamise perioodil laekunud ettepanekud ja küsimused on koondatud kava lissasse 2.

Kava juures on tegevuste ja kaitse-eesmärkide kaardikihid, mis on tab formaadis.

Kaitsekorralduskava on valminud Šveitsi-Eesti koostööprogrammi (2022–2029) elurikkuse programmi raames, mille eesmärk on tõhustada looduskaitse valdkonda. Programmi rahastavad Šveits ja Eesti riik. Šveitsi Konföderatsioon ega programmi elluviimisega seotud asutused ei vastuta kaitsekorralduskavas esitatud informatsiooni õigsuse ja sisu kasutamise eest.

Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

Elupaigatüüp – elupaik, mis vastan loodusdirektiivi I lisas nimetatud tüübile.

FRV (*favourable reference value*) – soodne võrdlusväärtus. Nii levila kui ka pindala soodsa või ebasoodsa seisundi kindlakstegemiseks on vaja kehtestada neile parameetritele künnisväärtused. Neid künnisväärtusi nimetatakse soodsateks võrdlusväärtusteks

Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine – kaitsekorralduse tõhususe analüüsimine vastavalt kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamise metoodikale, mille eesmärk on hinnata, kas looduskaitse meetmed tagavad alapõhiste kaitse-eesmärkide täitmise ja väärtuste seisundi paranemise

Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

KAUR – Keskkonnaagentuur

KE – kaitse-eeskiri

KeA – Keskkonnaamet

KKK – kaitsekorralduskava

KOV – kohalik omavalitsus

LKS – looduskaitseeadus

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

LiD – linnudirektiiv (sätestab liikmesriikide õigused ja kohustused loodusliku linnustiku kaitseks ja kasutamiseks)

MaRu – Maa- ja Ruumiamet

Mõjutegur (*impact*) – ohutegur + survetegur

Ohutegur (*threat*) – kaitseväärtuse soodsa seisundi säilimist või saavutamist mõjutada võiv tegur (mõju veel ei ole, aga võib tekkida)

PEP – püsielupaik

PV – piiranguvöönd

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

SDF (*standard data form*) – Natura standardandmebaas ehk standardne andmevorm

Seisundi parandamine – arvestatava looduskaitse seisundiga (C) elupaikade seisundi parandamine (kraavide sulgemine, looduslikule arengule jätmine jms)

SKV – sihtkaitsevöönd

Survetegur (*pressure*) – kaitseväärtuse soodsa seisundi säilimist või saavutamist mõjutav positiivne või negatiivne tegur (näiteks intensiivne maakasutus, reostuskoormus, häiringud, karjatamine jms)

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks; looduslik areng)

Taasloomine – SKV-s potentsiaalsetest elupaigatüüpidest elupaigatüüpide loomine aastaks 2050 (pärandniitude puhul elupaigatüüpide juurde loomine, nt kultuurniidust elupaigatüübiks)

Taastamine – tegevused, mis on seotud olemasolevate, kuid halvenenud struktuuriga elupaigatüüpide taastamisega (näiteks pärandniidud, sood)

Tulemuslikkuse hindamine – kavaga ettenähtud tegevuste täitmise kontroll

1. ALA ISELOOMUSTUS

Ala nimi	Aidu soo loodusala (EE0080173), pindala 332,6 ha
Alal asuv kaitstav ala	Aidu metsise püsielupaik (KLO3000632), pindala 333,5 ha
Asukoht ja piirid	Maa-ja Ruumiameti kaardirakendus
Kaitsekord	Keskkonnaministri määrus „ Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine ”
Kaitseväärtuste paiknemine/maaomand/kõlvikuline jaotus	Keskkonnaportaal

Loodusala asub Jõgeva maakonnas. Aidu soo loodusala kaitse-eesmärgiks on järgmiste loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide kaitse: rabad (7110*), vanad loodumetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Siseriiklikult kaitstava ala Aidu metsise püsielupaiga kaitse eesmärk on lisaks metsaelupaigatüüpidele II kaitsekategooriasse kuuluva linnuliigi metsise (*Tetrao urogallus*) elupaikade kaitse. Tegevusena tuleb jätkata metsise seiret ja metsade kaitset.

1.1. Uuritus

Järgnev ülevaade koondab ajavahemikus 2015–2025 valminud uuringuid, inventuure, projekte ja seireid.

Tabel 1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud

Inventuuri/ uuringu nimi	Tüüp	Inventeeritav/ uuritav väärtus	Aasta	Inventuuri/ uuringu läbiviija	Märkused
Jõgeva maakonna loodusalade (Aidu ja Aidu soo) metsaelupaigatüüpide inventuur	Inventuur	Elupaigatüübid	2025	OÜ Clanga	Eesmärk oli inventeerida vananenud andmetega elupaigatüüpe.

Tabel 2. Kaitse-eesmärkidega seotud riiklik seire¹

Seirejaama nimi ja kood	Seirata väärtus	Märkused
Tapiku 1 ja Tapiku 2	Metsaelupaigatüübid	Metsaelupaikade seire 2021
Aidu (784186798)	Linnud	Metsise mängude seire 2018. a. – Seirati metsise (<i>Tetrao urogallus</i>) esinemist. Mäng oli asustatud, kukkede arv 3. Metsise mängude seire 2024. a – leiti 1 kukk. Otseseid ohutegureid ei tuvastatud.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. Elupaigatüüpide kaitse-eesmärgid

Kaitseväärtus ²	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk		Esinduslikkus ³	Üldine LK väärtus ⁴	Panus (%) ⁵
	P (ha)	LK seisund ⁶	Andmekvaliteet	Sõnaline selgitus ⁷	P (ha)			
7110* Rabad KE – ei, LoD – I, LoA – jah	48,1	B	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund	48,1	C	B	0,03
Märkus: Säilitada hea seisund (48,1 ha): rabad, mis on 2025. a seisuga heas seisus. Juba eelmises kavas oli märgitud, et SDF-s esitatud pindalal alal rabade elupaigatüüpi ei esine, vaid osa servaaladest on elupaigatüüp 91D0* (siirdesoo- ja rabametsad). 2025. aasta inventuur kinnitas sama teadmist. 2025. aasta inventuuri järgi on raba alal 48,1 ha, mille tõttu tuleb korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 63 ha → 48 ha). Seega on pindala muutus tingitud teaduslikust veast. Elupaigatüüp tuleb lisada püsielupaiga kaitse-eesmärgiks, et loodusala eesmärgid oleksid siseriiklikult samuti kaitstud.								

¹ Andmed Keskkonnaseire infosüsteemist (<https://kese.envir.ee/>)

² KE – kaitse-eeskirjas nimetatud liik (jah/ei); LoD – loodusdirektiivi lisa number; LoA – loodusala kaitse-eesmärgiks nimetatud (jah/ei)

³ Elupaigatüübi esinduslikkus (keskmistatud): A – väga hea, B – hea, C – arvestatav, p – potentsiaalne, X – teadmata. Andmed EELIS-st 06.04.2026 seisuga. Täpsemalt: [metsaelupaigatüüpide inventeerimise juhend](#), [niiduelupaigatüüpide inventeerimise juhend](#), [järve-elupaigatüüpide inventeerimise juhend](#), [soo-elupaigatüüpide inventeerimise juhend](#)

⁴ Üldine looduskaitse väärtus (keskmistatud): A – väga kõrge, B – kõrge, C – keskmine, X – teadmata. Andmed EELIS-st 06.04.2026 seisuga.

⁵ Veeru täisnimi: Panus üldpindalasse (%). 2019. a loodusdirektiivi [aruande](#) andmete põhjal. Numbrid näitavad, milline on selle loodusala elupaigatüüpide osakaal kogu Eesti elupaigatüüpide pindalast

⁶ Looduskaitse seisund (*Conservation*): A – väga hästi säilinud, B – hästi säilinud, C – keskmiselt säilinud või osaliselt rikutud, X – säilimise aste teadmata. Andmed EELIS-st 06.04.2026 seisuga.

⁷ Kaitse-eesmärke seatakse LK seisundist lähtuvalt.

Kaitseväärtus ²	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk		Esindus- likkus ³	Üldine LK väärtus ⁴	Panus (%) ⁵
	P (ha)	LK seisund ⁶	Andmekvaliteet	Sõnaline selgitus ⁷	P (ha)			
9010* Vanad loodumetsad KE – jah, LoD – I, LoA – jah	0,4 36,5 4,5	A B C	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	- säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund - parandada elupaigatüübi seisundit	36,9 4,5	C	B	0,05
Märkus: Säilitada hea seisund (36,9 ha): heas seisus metsad (A + B kokku). Parandada seisundit (4,5 ha): jätta looduslikule arengule, aktiivseid tegevusi ei ole vaja. 2025. aasta inventuuri järgi on vanu loodumetsasid alal 41,4 ha, mille tõttu tuleb korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 3,6 ha → 41 ha).								
9050 Rohunditerikkad kuusikud KE – jah, LoD – I, LoA – jah	9,7	B	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund	9,7	C	B	0,1
Märkus: Säilitada hea seisund (9,7 ha): heas seisus metsad. 2025. aasta inventuuri järgi on rohunditerikkaid kuusikuid alal 9,7 ha. Uue ja täpsema inventuuri järgi on enamik sellest elupaigatüübist määratud 9010* ja 9080* tüübi hulka, mille tõttu tuleb korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 34 ha → 9,7 ha). Seega on pindala muutus tingitud teaduslikust veast.								
91D0* Siirdesoo- ja rabametsad KE – jah, LoD – I, LoA – jah	49,9 1,8	B C	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	- säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund - parandada elupaigatüübi seisundit	49,9 1,8	C	B	0,11–0,1
Märkus: Säilitada hea seisund (49,9 ha): heas seisus metsad. Parandada seisundit (1,8 ha): jätta looduslikule arengule, aktiivseid tegevusi ei ole vaja. 2025. aasta inventuuri järgi on siirdesoo- ja rabametsasid alal 51,7 ha, osad raba servaalad olid metsaelupaigatüüpideks määramata. Selle tõttu tuleb korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 32 ha → 51 ha).								
Muu								
9080* Soostuvad ja soo-lehtmetsad KE – ei, LoD – I, LoA – ei	37	B	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund	37	C	B	0,1–0,09

Kaitseväärtus ²	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk		Esinduslikkus ³	Üldine LK väärtus ⁴	Panus (%) ⁵
	P (ha)	LK seisund ⁶	Andmekvaliteet	Sõnaline selgitus ⁷	P (ha)			
Märkus: Juba eelmises kavas märgiti, et 9080* ei ole seatud loodusala kaitse-eesmärgiks, kuigi seda esineb olulisel määral. 2025. aasta inventuuri käigus määrati 9080* tüüpi 37 ha. KKK koostamise käigus hinnati, et 9080* elupaigatüüpi esineb alal olulisel määral, mille tõttu tuleb lisada 9080* elupaigatüüp loodusala ja püsielupaiga kaitse-eesmärkide hulka.								
Säilitada hea seisund (37 ha): metsad, mis on 2025. a seisuga heas seisus. Lisada SDFi elupaiga pindala (SDF 0 ha → 37 ha).								
7140 Siirde- ja õõtsiksood	3	-	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	muu (täpsustus märkustes)		C	B	-
Märkus: Elupaigatüüp 7140 esineb kaitsealal ligikaudu 3 ha suurusel pindalal piiranguvööndis. Arvestades elupaigatüübi vähest pindala ning asjaolu, et selle säilimist ei ohusta otsesed negatiivsed mõjutegurid, ei ole vajalik seada seda ala kaitse-eesmärgiks. Elupaigatüübi säilitamiseks ei ole vaja kavandada täiendavaid kaitsekorralduslikke meetmeid ning seetõttu ei ole põhjendatud selle lisamine ala kaitse-eesmärkide hulka.								

2.2. Liikide kaitse-eesmärgid

Kaitseväärtus ⁸	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse-eesmärk	Panus (%) ⁹
	Populatsiooni suurus (täpne suurus/elupaiga pindala)	Ühik ¹⁰	Andmekvaliteet		
Metsis (<i>Tetrao urogallus</i>) Ohualdis (VU) ¹¹ LKS – II, KE – jah, LiD – II, LoA – ei	310/2	ha/kukk	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	vältida halvenemist	-
Märkus: Eelmise kaitsekorraldusperioodi ajal toimus metsise mängu seire 2018. ja 2024. aastal. 2018. aastal oli mängus 3 kukke, 2024. aastal nähti vaid üht kukke. Olulisi ohutegureid mängualal ei tuvastatud. Metsise (<i>Tetrao urogallus</i>) kaitse tegevuskava ¹² järgi on Aidu metsise püsielupaik arvestatud astmelaua alaks ehk piirkonnaks, mis seob olulisi tuumalasid.					

⁸ LKS – kaitsekategooria (I; II; III); KE – kaitse-eeskirjas nimetatud (jah/ei); LiD – linnudirektiivi lisa number; LoA – loodusala kaitse-eesmärgiks nimetatud (jah/ei)

⁹ Veeru täisnimi: Panus soodsasse seisundisse/üldarvukusse. Numbrid näitavad, milline on selle loodusala liikide osakaal liigi kaitse tegevuskavade soodsast seisundist või liikide osakaal 2019. aasta loodusdirektiivi aruande liikide üldarvukusest. Kui veerus pole väärtust märgitud, siis puudub liigi tegevuskava või liigi tegevuskavas pole seatud arvulisi (pindala või isendid) eesmarke või puudub liigil arvuline hinnang loodusdirektiivi aruandluses.

¹⁰ Kasutatavad ühikud: isendite arv (rändajad (r), talvitujad (t), isased – metsis (kukke)), paaride arv (p), taimede arv (õitsvad varred, võrsed), puhmikute arv (taimed), elupaiga/kasvukoha suurus (ha), asustatud puud/kivid (samblad, samblikud, lendorav), asustustihedus (km², linnuatlases), atlase ruutude arv (liigi esinemine), leiukohtade arv

¹¹ Eesti punase nimestiku 2019. aasta hindamise järgi

¹² Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2026. aastal.

3. MÕJUTEGURID, MEETMED JA TEGEVUSED

Tabel 3. Mõjutegurid, meetmed ja tegevused

Väärtus	Mõjutegur ¹³	Kood	Olulisus ¹⁴	Paik-nemine ¹⁵	Meede	Kood	Tegevuse tüüp
Metsad (9010*, 9050, 9080*, 91D0*)	Metsakuivendus	PB24	keskmise tähtsusega	sees	Metsandusliku kuivenduse ja veevõtu reguleerimine (sh muudetud veerežiimiga elupaikade taastamine)	MB14	muu
	<u>Märkused:</u> Aktiivseid tegevusi KKK-s ei planeerita, vt ptk 3.1.						
	Valik- või harvendusraie (välja arvatud uuendusraie)	PB06	keskmise tähtsusega	sees	Metsa majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine	MB05	kaitsekorra muutmine
					Muu	x	muu
	<u>Märkused:</u> Esimene meede on ptk-s 4.5. Kaitsekorra muutmine ja teine meede on administratiivne – metsateatistele teha eelhindamine ja vajadusel keskkonnamõju hindamine.						
	Turbe- ja uuendusraie	PB09	keskmise tähtsusega	sees	Metsa majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine	MB05	kaitsekorra muutmine
Muu					x	muu	
<u>Märkused:</u> Esimene meede on ptk-s 4.5. Kaitsekorra muutmine ja teine meede on administratiivne – metsateatistele teha eelhindamine ja vajadusel keskkonnamõju hindamine.							
Rabad (7110*)	Metsakuivendus	PB24	keskmise tähtsusega	sees	Metsandusliku kuivenduse ja veevõtu reguleerimine (sh muudetud veerežiimiga elupaikade taastamine)	MB14	muu
	<u>Märkused:</u> Aktiivseid tegevusi KKK-s ei planeerita, vt ptk 3.1.						
Metsis	Metsakuivendus	PB24	keskmise tähtsusega	sees	Metsandusliku kuivenduse ja veevõtu reguleerimine (sh muudetud veerežiimiga elupaikade taastamine)	MB14	muu
	<u>Märkused:</u> Aktiivseid tegevusi KKK-s ei planeerita, vt ptk 3.1.						

¹³ Selgitused lisas 1.

¹⁴ Olulisuse liigitus: tähtis, keskmise tähtsusega, vähetähtis

¹⁵ Paiknemine: kas mõju on loodusala sisene, väline, mõlemad

	Turbe- ja uuendusraie	PB09	keskmise tähtsusega	sees	Metsa majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine	MB05	muu
	<u>Märkused:</u> Aktiivseid tegevusi KKK-s ei planeerita, tuleb jälgida metsise püsielupaikade määru ¹⁶ kehtestatud raiete korda ja metsise kaitse tegevuskavast tulenevaid tingimusi.						

3.1. Metsakuivenduse mõjuteguri ja meetme selgitus

Maaparandussüsteemide registri andmetel paikneb Aidu soo loodusala osaliselt kuivendussüsteemi Kaavere/PÜ489 alal. Kuivendussüsteemide tehnilise seisundi ja kuivenduse mõju hindamine loodusale viidi läbi eelmise kaitsekorralduskava koostamise raames, kui 2012. aasta novembris teostas ülevaatus Projektbüroo KODA OÜ. Välitööde käigus hinnati kuivenduskraavide tehnilist seisundit, nende mõju loodusale ning hooldamisvajadust.

Ülevaatus tulemusel 2012. aastal selgus, et kuivendussüsteemid on olnud aastakümneid hooldamata ning nende tehniline seisund pole vee ärajuhtimise seisukohalt rahuldav. Kraavid on suuresti setetega täitunud, võsastunud ja kohati täielikult veega täitunud, mistõttu äravool on minimaalne ning kuivenduse mõju loodusale on hääbunud. Tegemist on valdavalt märgade kasvukohtadega ning olemasolevad kuivendussüsteemid ei toimi enam oma algsel eesmärgil.

Teadaolevalt ei ole ala sees kuivendussüsteeme ka eelmise kaitsekorraldusperioodi jooksul hooldatud. Piiratud ulatuses on tehtud hooldustöid vaid ala läänepiiril kulgeva tee kasutatavuse tagamiseks, sealhulgas teekraavide ja truupide korrastamist. Edaspidi võib osutuda vajalikuks kuivendussüsteemi osaline hooldamine eelkõige läänepiiril kulgeva tee (Tuuleveski ringtee) ning loodusala põhjaosas läbiva tee toimimise tagamiseks, mille osas nähti ka eelmises kaitsekorralduskavas ette teatud kraavide avatuna hoidmine liikumisvõimaluste säilitamiseks.

Käesolev kaitsekorralduskava uusi tegevusi kuivendussüsteemide osas ette ei näe ning soovib jätta süsteemid valdavalt hooldamata, võimaldades loodusliku veerežiimi edasist kujunemist. Metsise kaitse tegevuskava kohaselt tuleb metsise elupaikades üldjuhul vältida uute kuivendussüsteemide rajamist ning vajadusel suunata tegevusi looduslähedase veerežiimi taastamisele, kuid Aidu soo looduslal ei ole see prioriteetne. Ala kuulub nn metsise astmelaua alade hulka ega ole määratletud linnualana või hüvitusaalana, kus veerežiimi taastamine oleks esmajärjekorras vajalik, ning lisaks on varasemate hinnangute põhjal kuivendussüsteemide mõju juba hääbumas. Seetõttu ei ole vajalik kavaga eraldi veerežiimi taastamist planeerida.

¹⁶ [Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine](#), RTL 2005, 13, 111

4. KAVANDATUD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED

Kavandatud kaitsekorralduslikke tegevuste tabelisse on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks. Tegevused on planeeritud 12 aasta peale. Täiendavad selgitused tegevustele asuvad pärast tabelit.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, millela kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva surveteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvlid, külastustaristu).

Tabel 4. Kavandatud kaitsekorralduslikud tegevused

Nr	Tegevuse nimetus	Maht	Ühik	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Inventuurid, seired, uuringud							
4.1.	Elupaigatüüpide seisundi ja muutuste hindamine	125	ha	Inventuur	KeA	I	2038
4.2.	Metsise seire	332,6	ha	Riiklik seire	KAUR	I	1x viie aasta jooksul
4.3.	Märgade koosluste seisundi hindamine	332,6	ha	Uuring	KeA	II	2031
Kavad, eeskirjad							
4.4.	Kaitsekorralduskava andmete ülevaatamine ja tulemuslikkuse hindamine			Tegevuskava	KeA	I	1x 12 aasta jooksul
4.5.	Kaitsekorra ja kaitse-eesmärkide muutmine			Kaitsekorra muutmine	KeA/KliM	I	2027

4.1. Elupaigatüüpide seisundi ja muutuste hindamine

Kaitsekorraldusperioodi lõpus hinnata olemasoleva info ja vajadusel ala ülevaatusel põhjal, kas pärast 2025. aasta elupaigatüüpide inventuuri on alal toimunud olulisi muutusi, näiteks loodusliku arengu, metsaraie, kuivenduse või muude häiringute tagajärjel, mis võivad mõjutada elupaigatüüpide esinemist, pindala või seisundit ning tingida vajaduse elupaigatüüpide piire või andmeid täpsustada. Kogu ala hõlmavat elupaigatüüpide kordusinventuuri ei ole kavandatud. Täiendavalt hinnata C-esinduslikkusega elupaigatüüpide seisundit ning võimalust nende esinduslikkuse hinnangu tõstmiseks. C-esinduslikkusega elupaigatüüpe esineb alal 2025. aasta seisuga ligikaudu 125 ha.

4.2. Metsise seire

Aidu soo looduslal tuleb jätkata metsise seiret, et saada usaldusväärne ülevaade liigi seisundist ja asurkonna püsimisest piirkonnas. Kuigi metsis on alal tuvastatud nii 2018. kui ka 2024. aastal, ei anna üksikud leiud piisavat kindlust liigi püsiva esinemise ega mänguala täpse paiknemise kohta. Arvestada tuleb võimalusega, et metsisemängu kese on ajas nihkunud, mistõttu on vajalik järjepidev seire, sh kevadised loendused ja tegevusjälgede kaardistamine. Pidev seire võimaldab hinnata elupaiga sobivust ning vajadusel suunata kaitsekorraldust.

4.3. Märgade koosluste seisundi hindamine

Arvestades, et käesoleva kavaga ei nähta ette veerežiimi taastamist ning aluseks olev kuivendussüsteemide hinnang pärineb 2012. aastast, on vajalik kava perioodi keskosas teostada märgade koosluste seisundi ekspertiis. Hindamise eesmärk on anda ajakohane ülevaade eeskätt raba ja teiste märgade elupaikade seisundist ning selgitada, kas senine looduslik areng (sh kuivenduskraavide toime edasine hääbumine) on toonud kaasa seisundi paranemise, püsimise või halvenemise. Saadud tulemuste põhjal antakse hinnang, kas veerežiimi taastamine on edaspidi vajalik või võib jätkata senise sekkumiseta lähenemisega.

4.4. Kaitsekorralduskava andmete ülevaatamine ja tulemuslikkuse hindamine

Kaitsekorralduskava eesmärgid on seatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja vajadusel uuendatakse iga 12 aasta tagant (vaadatakse üle eesmärgid ja tegevused), kuid põhjendatud juhtudel uuendatakse kava ka varem (väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest). Tulemuslikkuse hindamine ehk kaitsekorralduskava tegevuste täitmise analüüs tehakse samuti iga 12 aasta tagant, kui toimub regulaarne tegevuste ülevaatamine. Hindamise aluseks tuleb võtta ptk 4 tabel 4 tegevuste nimekiri.

4.5. Kaitsekorra ja kaitse-eesmärkide muutmine

Püsielupaiga kaitse-eesmärgiks tuleb lisada loodusala kaitse-eesmärgiks olev elupaigatüüp rabad (7110*) ja loodusala ja püsielupaiga eesmärgiks seada ka 9080*.

Vajalik on Aidu metsise püsielupaiga piiride ja vööndipiiride ning Aidu soo loodusala piiride ülevaatamine ja vajaduse korral ühtlustamine vastavalt kaitstavate alade piiritlemise põhimõtetele ja ajakohastele alusandmetele.

5. TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava eelmise kaitsekorraldusperioodi planeeritud tegevuste hindamine keskendub kaitsekorralduslike tegevuste täitmise analüüsile, mida tehakse 12-aastase intervalliga. Vajadusel, kui toimub kava uuendamine või muutmine enne regulaarset ülevaatamist, mille käigus uuendatakse tegevuste tabelit, tuleb läbi viia ka eelmise kaitsekorraldusperioodi planeeritud tegevuste hindamine. Eelmise kava kaitsekorralduslike tegevuste tulemuslikkuse hindamine koos täpsemate kommentaaridega on tabelis 5 (KKK 2015-2024, tabel 3 järgi).

Kaitse tulemuslikkuse hindamine toimub vastavalt Euroopa Liidu rahastuse toel valminud Eesti jaoks kohandatud loodusobjektide kaitse tulemuslikkuse hindamise metoodikale ja selle eesmärk on hinnata laiemalt, kas looduskaitse meetmed tagavad alapõhiste kaitse-eesmärkide täitmise ja kaitseväärtuste seisundi paranemise¹⁷. Vastav hindamine tehakse eraldi. Käesoleva kaitsekorralduskava koostamise ajaks ei ole Aidu soo loodusala tulemuslikkuse hindamist eespool viidatud metoodika alusel läbi viidud. Tabelis 6 on eelmise kava kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks esitatud näitajad (KKK 2015–2024, tabel 4 järgi) ja nende tulemused.

Tabel 5. Perioodi 2015–2024 kaitsekorralduslike tegevuste tulemuslikkuse hindamine

Tegevuse nimetus	Täitmise ulatus	Märkused
Inventuurid, seired, uuringud		
Metsise elupaikade inventuur	Tehtud	Toimus riikliku seire raames 2018. ja 2024. aastal.
Taristu, tehnika ja loomad		
Ala tähistamine (6 tk)	Ei ole asjakohane	Looduskaitseala moodustamine ei ole enam asjakohane, väärtused on siseriiklikult kaitstud ja seega ala tähistamine pole asjakohane.
Kavad, eeskirjad		
Kaitse-eeskirja uuendamine	Tehtud	Loodusala kaitse-eesmärgid on metsise püsielupaikade määrusega kaetud, looduskaitseala moodustamine pole vajalik ega asjakohane.
Kaitsekorralduskava vahehindamine ja uuendamine	Pooleli	Kava valmib 2026. aastal.

¹⁷ Bioloogilise mitmekesisuse kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise raamistik Eestis. Kättesaadav: [Bioloogilise mitmekesisuse kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise raamistik Eestis | Keskkonnamet](#)

Tabel 6. Perioodi 2015–2024 kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus (kavaga seatud eesmärk)	Tulemus 2025. a seisuga
1	Metsis (<i>Tetrao urogallus</i>)	Elupaiga seisund ja pindala	Elupaiga pindala ja seisund	Elupaiga säilimine pindalal vähemalt 61 ha. Metsisemängu inventuur on ette nähtud käesoleva kaitsekorralduskavaga.	Metsise elupaiga pindala on 310 ha ja metsis esineb alal. Vt ptk 2.2.
2	Looduslikus seisundis rabad (7110*)	Elupaiga seisund ja pindala	Koosluste pindala ja seisund	Elupaigatüübi säilimine 46,1 ha esinduslikkusega C.	Alal on 48 ha LK seisundiga B. Vt ptk 2.1.
3	Siirdesood ja õõtsiksood (7140)	Elupaiga seisund ja pindala	Koosluste levik ja seisund	Elupaigatüübi säilimine 3,2 hektaril esinduslikkusega C.	Alal on 3 ha LK seisundiga B. Vt ptk 2.1.
4	Vanad loodusmetsad (9010*)	Elupaiga seisund ja pindala	Koosluste levik ja seisund	Elupaigatüübi säilimine 14,6 ha esinduslikkusega B, 13,0 ha esinduslikkusega C, 0,2 ha esinduslikkusega D ja loodusliku arengu tagamine potentsiaalse elupaigatüübi alal pindalaga 3,4 h	Alal on 0,4 ha LK seisundiga A; 36,5 ha LK seisundiga B; 4,5 ha LK seisundiga C. Vt ptk 2.1.
5	Rohunditerikkad kuusikud (9050)	Elupaiga seisund ja pindala	Koosluste levik ja seisund	Elupaigatüübi säilimine 9,9 ha esinduslikkusega B ja 1,8 ha esinduslikkusega C.	Alal on 9,7 ha LK seisundiga B. Vt ptk 2.1.
6	Fennoskandia soostunud ja soolehtmetsad (9080*)	Elupaiga seisund ja pindala	Koosluste levik ja seisund	Elupaiga säilimine pindalal 3,7 ha esinduslikkusega B, 6,7 ha esinduslikkusega C ja 0,5 ha esinduslikkusega D	Alal on 37 ha LK seisundiga B. Vt ptk 2.1.
7	Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	Elupaiga seisund ja pindala	Koosluste levik ja seisund	Elupaigatüübi säilimine pindalal 43,7 ha esinduslikkusega B, 11,8 ha esinduslikkusega C.	Alal on 49,9 ha LK seisundiga B; 1,8 ha LK seisundiga C. Vt ptk 2.1.

6. KÜLASTUSKORRALDUS

Aidu soo loodusala on oluline oma loodusväärtuste poolest, kuid sel puudub puhkemajanduslik väärtus. Lähtuvalt sellest ei ole alal külastustaristut ega ka planeerita alale külastuskorraldust ning sellega seonduvat taristut. Külastajate jaoks on ala väheoluline, kuna see on suhteliselt raskesti ligipääsetav ning puuduvad külastajatele atraktiivsed objektid. Suve lõpus ja sügisel käiakse rabas marju korjamas. Kuna tegu on püsielupaigaga, on see looduses tähistamata ja jääb ka selle kava järgi tähistamata.

LISA 1. MÕJUTEGURITE JA MEETMETE SELGITUSED

Kood	Mõjutegur	Kood	Meede
PB06	Valik- või harvendusraie (välja arvatud uuendusraie)	MB05	Metsa majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine
Üksikute puude raie, mis kahjustab nt seisvaid puid, alusmetsa mulda, või allikaid. See hõlmab ka teatud puurinde (esimese või teise) puude välja raiumist valitud puude eelistamiseks või loodusliku uuenemise soodustamiseks, mis kahjustab hõrenemise tõttu mulda, allikaid, metsaelupaiku ja/või alusmetsa. Selle surve teguri all tuleb arvesse võtta ka raie sageduse ja ajastuse mõju. Näiteks võib raietegevus vigastada kasvama jäävaid puid, mis selle tagajärjel muutuvad altiks juurepessule jt haigustele ning kahjuritele. See surve tegur ei hõlma uuendusraiega seotud tegevusi.		Metsade majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine loodusdirektiividega hõlmatud elupaikade või kaitsealuste liikide elupaikade säilitamiseks või taastamiseks või liikide häirimise vältimiseks. See võib hõlmata majandamistavade kohandamist ja muutmist, et kaitsta vanu puistuid või parandada nende seisundit, säilitada võsa, surnud ja surevaid puid ja kände, säilitada või taastada elupaikade sidusust, suunata liigilist koosseisu, ennetada metsatulekahjusid; hõlmab ka metsandustegevuste aja ja kestuse kohandamist, et vältida liikide häirimist. See ei hõlma aga kuivendus- ja niisutustöid, mis kuuluvad MB14 alla.	
PB09	Turbe- ja uuendusraie	MB05	Metsa majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine
Metsa turbe- ja uuendusraie (kõikide puude väljaraie), mis kahjustab metsaelupaika või kaitsealuste (sh loodusdirektiividega hõlmatud) liikide elupaiku, mulda, allikaid või muid elupaiga füüsilisi omadusi.		Metsade majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine loodusdirektiividega hõlmatud elupaikade või kaitsealuste liikide elupaikade säilitamiseks või taastamiseks või liikide häirimise vältimiseks. See võib hõlmata majandamistavade kohandamist ja muutmist, et kaitsta vanu puistuid või parandada nende seisundit, säilitada võsa, surnud ja surevaid puid ja kände, säilitada või taastada elupaikade sidusust, suunata liigilist koosseisu, ennetada metsatulekahjusid; hõlmab ka metsandustegevuste aja ja kestuse kohandamist, et vältida liikide häirimist. See ei hõlma aga kuivendus- ja niisutustöid, mis kuuluvad MB14 alla.	
PB24	Metsakuivendus	MB14	Metsandusliku kuivenduse ja veevõtu reguleerimine (sh muudetud veerežiimiga elupaikade taastamine)
Tegevused nagu veevõtt ja kraavivõrgu rajamine, mille eesmärk on (pool)looduslike metsaelupaikade kuivendamine (nt märgalade ja niiskete metsatüüpide kuivendamine metsanduse eesmärgil).		Kuivenduse, veevõtu ning infrastruktuuri haldamine (sh pinna- ja põhjavee võtmine, paisude ehitamine ja käitamine ning jõgede vooluhulga muutmine) ning kuivendatud metsade veerežiimi haldamine või taastamine. Kuivendus- ja niisutamistööde haldamine võib hõlmata nende tegevuste lõpetamist. See meede hõlmab ka magevee-elupaikade taastamist, mida mõjutavad metsanduslikust kuivendusest tingitud muutused.	

LISA 2. AVALIKUSTAMISE KÄIGUS SAABUNUDE ETTEPANEKUTE JA KEA VASTUSTE KOKKUVÕTE

Taavi Tilk, Elmo Tilk¹⁸

Esitatud ettepanekus tunti muret Aidu soo veerežiimi taastamise ja kuivenduskraavide hooldamata jätmise võimaliku mõju pärast soo ümbruses paiknevatele majandatavatele metsadele. Leiti, et soo loodusliku soostumise laienemisel võib suurenedagi liigniiskuse mõju ka majandusmetsadele. Küsiti, kas ja kus on hinnatud kavandatavate tegevuste võimalikku mõju ümbritsevatele kinnistutele ja metsadele, sealhulgas mõju ulatust ning võimalikku mõju metsa kasvule ja majandamisele.

KeA vastus [DHS 7-2/26/16798-5](#)

Selgitati, et kaitsekorralduskava keskendub kaitstava ala loodusväärtuste seisundile ja neid mõjutavatele ohuteguritele ning ümbritsevate majandusmetsade võimalikku mõjutamist eraldi ei hinnata. Aidu soo puhul on kuivenduse mõju varasemate hinnangute kohaselt hääbumas ning praegu ei kavandata aktiivset veerežiimi taastamist, vaid võimaldatakse loodusliku veerežiimi kujunemist kuivenduskraavide hooldamata jätmise kaudu. Rõhutati, et eesmärk ei ole suunata vett ümbritsevatele metsamaadele ega põhjustada ulatuslikku veetaseme tõusu, vaid parandada soo- ja metsise elupaiga seisundit.

A&P Mets AS¹⁹

Esitatud ettepanekus leiti, et kaitsekorralduskava võib vaatamata soovituslikule iseloomule mõjutada maaomanike õigusi ja kohustusi ning seetõttu ei ole põhjendatud väita, et kava maaomanikele õiguslikku mõju ei oma. Samuti peeti vajalikuks avalikku kaasamist, kuna Aidu metsise püsielupaigas moodustab eraomandis olev maa märkimisväärse osa alast.

Ettepanekus väljendati vastuseisu kaitsekorralduskavas kavandatud Aidu soo loodusala ja Aidu metsise püsielupaiga piiride korrigeerimisele omaniku kahjuks ning leiti, et sellisel juhul tuleb tagada maaomanikule õiglane ja kohene hüvitis. Samuti seati kahtluse alla senise metsise kaitse tulemuslikkus, kuna vaatamata pikaajalistele metsade majandamise piirangutele on metsise arvukus esitatud andmetel vähenenud. Leiti, et seniseid looduskaitsepõhimõtteid tuleks kriitiliselt üle vaadata, kuna liiga ranged metsade majandamise piirangud võivad ettepaneku esitaja hinnangul vähendada teatud liikidele sobivate elupaikade säilimist. Lisaks leiti, et varasema kaitsekorraldusperioodi tegevuste tulemuslikkust ei ole kavas piisavalt analüüsitud. Paluti täpsustada metsa majandamise ja kasutamise tavade kohandamise või muutmise tähendust ning leiti, et metsise elupaikades peab jääma lubatuks kopratammide eemaldamine ja kuivenduskraavide hooldamine.

KeA vastus [DHS 7-2/26/16798-9](#)

¹⁸ KeA DHS 7-2/26/16798-4

¹⁹ KeA DHS 7-2/26/16798-8